

MYSTICKÁ SPISBA A OBRAZY VNÚTORNÉHO SVETA (editoriál)

Tematické číslo *Mystická spisba a obrazy vnútorného sveta*, ktoré je jedným z výstupov grantového projektu VEGA 1/0514/19 *Poetika mystickej skúsenosti a literárne podoby mystagógie*, predstavuje literárnu tvorbu inšpirovanú transcendentnou skúsenosťou a načierajúcu zo židovsko-kresťanskej tradície. Jeho zámerom je prispieť k výkladu figuratívnosti, keď ju chápeme ako mediačný nástroj nevýslovného obsahu. Predmetom uvažovania o téme sú preto diela s literárnoestetickými atribútmi, ktoré sa usilujú mystickú skúsenosť zachytiť a sprostredkovať. Jednotlivé štúdie sa pokúšajú tento jav priblížiť analyticko-interpretáčnymi sondami do vybraných autorských poetík, pričom spoločne ich možno chápať ako východisko pre zovšeobecňovanie literárnoteoretických poznatkov o poetike, ktorú podobná duchovná skúsenosť utvára. Keďže ide o zložitý jav, hlboko zapustený do ľudského vnútra, premýšľanie o jazykovo ťažko uchopiteľnej podstate mystickej skúsenosti a jej filozofických, psychologických či teologických kontextoch prebieha v rámci interdisciplinárneho dialógu.

Marta Kerulová v štúdiu *Kult vertikály v stredovekej literatúre* poukazuje na fakt, že za jednu z osobitostí stredovekej literatúry možno pokladať jej transcendentálny uhol pohľadu, zahrnujúci filozofiu a estetiku a prejavujúci sa aj v hodnotení každodenného života. Vyúsťuje do špecifického druhového a žánrového synkretizmu, ktorý napríklad vo vecnej próze stiera hranice medzi krásnou a vedeckou literatúrou. Pravda ako požiadavka literárneho zobrazovania bola v tomto období síce záväzná podobne ako v antike, no nadobúdala alegorickú, resp. symbolickú podobu a bola podriadená opozícii *vysokého a nízkeho* so zreteľným víťazstvom kategórie *vysokého*. Išlo teda o vertikálu primárne nasmerovanú dohora; význam mali veci duchovné, nadzmyslové a tomuto cieľu mali slúžiť aj trópy a figúry realizované v amplifikáciách a kumuláciách. Interpretácie je zjavné, že mnohoznačnosť konotovaných významov sa v priebehu dejín mení, ba dokonca stráca. Možnosť skúmať niektoré fenomény a prehlbovať literárnoestetické poznanie sa však stáva súčasťou skúmania literárnej pamäti.

Základné poznatky o histórii, filozofii i mystike chasidov prináša štúdia Jána Mička, pričom interpretuje tvorbu významnej osobnosti rabího Nachmana z Braclavi. Patril totiž k najsvojbytnejším a zároveň najtragickejším i najrozporupnejším postavám chasidského hnutia. Jeho chápanie náuky a jej odovzdávanie bolo diametrálne odlišné od ostatných chasidských predstaviteľov. Autor štúdie prostredníctvom analýzy jeho príbehov predkladá reflexiu „symbolov príbehov“ v kontexte prostredia, z ktorého vzišli.

Štúdia Zuzany Civáňovej ponúka interpretáciu duchovnej autobiografie *Príbeh o Božom milosrdenstve v jednej duši* (*Historia de las misericordias de Dios en un alma*) kolumbijskej mystičky Laury Montoyovej, v rehoľnom živote známej ako Matka Laura od sv. Kataríny Sienskej. Jednoduchosťou výpovede, no i aktuálnosťou sa približuje súčasnému človeku azda aj viac než často komplikované a metaforami presýtené diela mystikov patriace do staršej literatúry.

Vnútorný svet protagonistu románu *Muž s protézou* Jána Hrušovského a románu *Ztracený stín* Egona Hostovského stojí v centre pozornosti štúdie Zuzany Kopeckej. Autorka načrtnutím možností prístupov, ale aj svojimi interpretačnými sondami reflektuje výpovednú hodnotu diel literárnej moderny, obdobia považovaného za jeden z kľúčových medzníkov vývoja stredo európskych literatúr.

Štúdia Kataríny Zechelovej analyzuje formy pluralitnej reality v prozaickej tvorbe Arthura Schnitzlera. Motív tajomstva možno identifikovať vo väčšine jeho diel. Hranice reality sú rozmazané alebo vôbec neexistujú, výsledkom čoho je, že sa postavy strácajú nielen vo vonkajšom svete, ale aj sami v sebe. Motív tajomstva je identifikovaný nielen ako odraz spoločenských, kultúrnych

a filozofických prístupov začiatku 20. storočia, ale skúmaný aj ako znak postmoderného aspektu prozaickej tvorby tohto rakúskeho spisovateľa obdobia Viedenskej moderny.

Textologicky orientovaná štúdia Petra Komendu sa venuje juvenilným poviedkam českého prozaika a kresťanského mysliteľa Jana Čepa, konkrétne debutu *Dvojí domov* (1926) a druhej knihy poviedok *Vigilie* (1928). Prvé poviedky, ktoré Komenda analyzuje, sú blízke expresionistickej a naturalistickej poetike Josefa Karla Šlejhara, pričom neskôr dochádza k hodnotovej premene prírodných motívov a skrze nich jednotlivé postavy získavajú rozšírené vnímanie, ktoré je blízke mystickému videniu. Duchovný horizont je vnímaný ako šifra transcencie, ktorá nejasne vypovedá o prítomnosti Boha, ale tiež prázdnoty. Postavy tak prežívajú svoj životný priestor na jednej strane ako tvorený, ale taktiež neistý, akoby bez domova.

V nadväznosti na K. Wiczorka aktualizuje Milan Jozek dve podoby personalizmu, prvý prezentovaný dielom K. Wojtyły, druhý J. Tischnerom. Kým J. Tischner sa sústreďuje na sociálne dimenzie človeka, K. Wojtyła zas akcentuje fenomén lásky nielen ako prirodzený rozmer ľudskej existencie, ale aj jednu z rovín nového života s Bohom. Napriek prezentovaným rozdielom je pre oba príznačné úsilie vymedziť a porozumieť človeku.

Michal Čuřín zameriava svoju pozornosť na literárnu konštrukciu svätej Zdislavy z Lemberka, ktorej svojbytné beletristické stvárnenia, prikladajúce určujúcu rolu v stretnutí s posvätným, vyznievajú v protichodných záveroch o jej význame a odkaze pre dnešnú dobu.

Marta Germušková vo svojom príspevku otvára málo reflektovanú tému literárneho stvárnenia černovskej tragédie prostredníctvom prozaickej tvorby A. Laučeka a básnickej tvorby Ivana Galla. Príhovor Tibora Žilku načrtáva „zmysel ľudského snaženia“, teda sleduje, rovnako ako štúdie a zaradené recenzie A. Mikulášeka a S. Hreškovej, duchovný a existenciálny rozmer bytia, mystickej skúsenosti i vzťahu k transcendentnu.

Ján Gallik – Zuzana Vargová